

21. Ulianko K. V. *Osnovni pidkhody shchodo otsinky konkurentospromozhnosti diialnosti pidpriemstv* [Basic approaches to assessing the competitiveness of enterprises]. URL : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1456/1/.pdf>

22. Khymych I. H., Tymoshyk N. S., Podvirna T. V. (2020). *Pidpriemnyi ryzyk yaki mozhlyvist zabezpechennia konkurentospromozhnosti* [Entrepreneurial risks as an opportunity to ensure competitiveness]. *Teoretychni ta praktychni pytannia uzgodzhennia interesiv rozvytku terytorialnoi systemy: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii*. Kharkiv. KhNU imeni V. N. Karazina, 2020. S.451-453. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32940/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%A5%D0%9D%D0%A3_31102020.pdf

23. Chuprina M. O., Andriichuk B.A. (2017). *Problemy stratehichnoho upravlinnia na malykh pidpriemstvakh v umovakh nestabilnoho seredovyshcha* [Problems of strategic management at small enterprises in an unstable environment]. *Suchasni pidkhody do upravlinnia pidpriemstvom. Zbirnyk naukovykh prats*. URL: <http://spu.fmm.kpi.ua/issue/archive>

24. Shershynova Z. Ie. (2007). *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom* [Anti-crisis management of the enterprise: training] : navch. posib. dlia stud. ekon. spets. usikh form navch. ; zah. red. Z.Ie. Shershynova; Kyivskyi natsionalnyi ekonomichnyi un-t im. Vadyma Hetmana. K. : KNEU.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Виноградня Віта Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, практичної психології та інклюзивної освіти

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

вул. М. Грушевського, буд. 57, кв.7, м. Переяслав, 08400, Україна

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

Черняєв Олександр Сергійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри менеджменту, практичної психології та інклюзивної освіти

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна

e-mail: uristksd2@gmail.com

Стеценко Володимир Іванович, старший викладач кафедри менеджменту, практичної психології та інклюзивної освіти

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

вул. Пасічна, 14, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна

e-mail: vovusyka@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS

Vita Vynogradnya, PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management, Practical Psychology and Inclusive Education

Grigory Skovoroda University in Pereiaslav

57 M. Grushevskyy St., apt.7, Pereiaslav, 08401, Ukraine

E-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

Oleksandr Chernyaev, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Management, Practical Psychology and Inclusive Education

Grigory Skovoroda University in Pereiaslav

St. Sukhomlynskoho, 30, Pereiaslav 08401, Ukraine

e-mail: uristksd2@gmail.com

Volodymyr Stetsenko, senior lecturer at the Department of Management, Practical Psychology and Inclusive Education

Grigory Skovoroda University in Pereiaslav

St. Pasichna, 14, Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine

e-mail: vovusyka@ukr.net

УДК 330.33.012:669(477)

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-55-29-40>

ПРОГРАМНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Горошкова Л. А.

Карбівничий І. О.

Маслова О. В.

Актуальність теми дослідження. Об'єктивна необхідність та актуальність розробки концептуальних системних засад управління реформами житлово-комунального господарства як

програмою обумовлена тим, що сучасний стан галузі характеризується збитковістю, потребує дотаційності, ресурсного забезпечення при високому рівні енергоспоживання. Серед проблем житлово-комунального господарства країни, що потребують оперативного вирішення, є управління фінансово-економічним станом, умовами та рівнем державної підтримки галузі, збереженням і утриманням житлового фонду, енергозощадженням та ін.

Основні положення програмних засад реформування дозволяють визначити основні напрями розвитку житлово-комунального господарства з подальшим виходом галузі із системної кризи та забезпечать умови ефективного функціонування. При цьому слід врахувати, що підвищення ефективності господарювання житлово-комунального комплексу країни має одночасно зростати за рівнем добробуту споживачів та якістю життя населення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах реформування адміністративно-територіального устрою та децентралізації влади в Україні потребують особливої уваги проблеми управління житлово-комунальним господарством, оскільки його утримання забезпечують місцеві органи державної влади та створені у процесі реформування об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними аспектами розв'язання проблем розвитку ЖКГ займаються Запатріна І.В., Качала Т.М., Кизим М.О., Тищенко О.М., Поважний О.С. та ін. [1-3].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У сучасних умовах залишається актуальною проблема управління реформуванням житлово-комунального господарства. У зв'язку з цим виникає необхідність моделювання процесу управління регіональними програмами житлово-комунального господарства.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних засад, розроблення практичних заходів щодо управління програмою управління житлово-комунальним господарством з використанням можливостей моделювання. Досягнення поставленої мети роботи обумовило необхідність визначення і розв'язання таких завдань: сформулювати та обґрунтувати модель управління програмою реформування та економічним розвитком житлово-комунального господарства ОТГ в умовах децентралізації влади в Україні; сконструювати системний фінансово-стійкий алгоритм управління наданням житлово-комунальних послуг в ОТГ.

Метод та методологія проведення дослідження. У процесі проведення дослідження використані загальнонаукові (аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналітичне групування) та спеціальні (абстрагування, економіко-математичне моделювання і т. ін.) методи вивчення економічних явищ і процесів.

Виклад основного матеріалу. Програма реформування ЖКГ (Програма) в ОТГ повинна передбачати удосконалення чинної системи управління підприємствами житлово-комунального господарства, розвиток ринкових відносин у галузі, зменшення витрат та втрат енергоносіїв у житлово-комунальному господарстві, проведення ефективної енергозберігаючої політики, підтримку розвитку різних форм самоорганізації населення (ОСББ, громадські об'єднання), як партнерів у реалізації Програми.

Загальне управління та фінансування ЖКГ покладене на місцеві органи виконавчої влади, яким підпорядкована більшість комунальних підприємств та житлово-експлуатаційних організацій, а в умовах реформування адміністративно-територіального устрою країни – на ОТГ, змоделюємо фінансовий механізм Програми реформування ЖКГ в ОТГ.

Фінансування ЖКГ в ОТГ здійснюється за умови самофінансування за рахунок коштів бюджету громади. Податки з доходів підприємств ЖКГ зараховуються до місцевих бюджетів. В той же час, за рахунок коштів місцевих бюджетів покриваються збитки підприємств ЖКГ та за потреби фінансування будівництва нових об'єктів.

У короткостроковій перспективі можливі такі варіанти розвитку бюджету ОТГ, а саме: збільшення боргів ЖКГ може призвести до стану стагнації (незмінності) або зниження дохідності бюджету; прибутковість або зменшення боргів ЖКГ забезпечить зростання дохідної частини бюджету. У довготривалій перспективі подальше зростання боргів ЖКГ може призвести до стану стагнації (незмінності доходів), потім до зменшення доходів та стану банкрутства ОТГ.

Висновки. На основі досліджених проблем сформульовані основні цілі сучасного етапу реформаційного процесу: вдосконалення якості послуг і системи управління ЖКГ та створення ефективної системи ринкової взаємодії надавачів та споживачів ЖК послуг; оптимізація використання ресурсів, нерухомості та інфраструктури ЖКГ; оптимізація системи ціноутворення у ЖКГ. З метою досягнення поставлених цілей запропоноване дерево моделей: модель створення олігополії надавачів ЖК послуг; модель олігополії споживачів ЖК послуг; модель управління фінансуванням ЖКГ з використанням механізму ДПП; модель інформаційної системи управління ресурсами; модель оптимальної системи ціноутворення у ЖКГ. Проведене моделювання параметрів Програми реформування житлово-комунального господарства в різнорозмірних ОТГ. Запропонована модель фінансового механізму здійснення реформ ЖКГ в ОТГ.

Ключові слова: реформування об'єднані територіальні громади (ОТГ), самоорганізації населення (ОСББ, громадські об'єднання), програма реформування, економічний розвиток.

A PROGRAMMATIC APPROACH TO THE INFRASTRUCTURE MANAGEMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

**Horoshkova Lidiia,
Karbivnychyi Ivan,
Maslova Oksana**

Relevance in the research topic. *The objective necessity and relevance to develop conceptual system principles for the reforms management in housing and community amenities as a programme is explained by the current sphere's position. It is unprofitable, needs subsidies, and resource support having high energy consumption rate. Among national housing and community amenities' hot button problems we should admit its financial and economic management, management of the conditions and state support line, preservation and maintenance of the housing stock, energy saving, etc.*

The main provisions of the reform's programme principles will allow to determine the main development trends in housing and community amenities, sector's further recovery and will provide the conditions for its effective functioning. At the same time, one should take into account that higher management efficiency in housing and community amenities should simultaneously correspond to the higher level of consumer welfare and the quality of life.

Problem statement. *Problems of housing and community amenities management require special attention amid current reforms of administrative-territorial system and decentralization of power in Ukraine, since its maintenance is provided by local state authorities and united territorial communities (UTC) formed as a result of reforms.*

Analysis of recent research and publications. *Zapatrina I., Kachala T., Kyzym M., Tyshchenko O., Povazhnyi O. and others dealt with the modern aspects of solving housing and community amenities' development problems [1-3].*

Unsolved parts of the general problem. Nowadays the problem of housing and community amenities' management reform is still relevant. Thus, there is a need to model the management process of housing and community amenities' regional programmes.

Study task and objective. *The study objective is to develop theoretical and methodological principles, and practical measures for housing and community amenities management programme using modelling. To achieve the study objective we defined and solved the following tasks: to form and substantiate the management model of the reform programme and economic development of UTC housing and community amenities amid decentralization of power in Ukraine; to build a systemic financially stable management algorithm for the provision of UTC housing and community amenities services.*

Research method and methodology. *General scientific (analysis and synthesis, induction and deduction, and group analysis) and special (abstraction, economic and mathematical modelling, etc.) methods of studying economic phenomena and processes were used in the study.*

The main material. *The housing and community amenities reform programme (the Programme) for UTCs should include improvement of current management system of housing and community amenities enterprises, development of market relations in the sector, reduction of costs and losses of energy carriers in housing and community amenities enterprises, implementation of effective energy-saving policy, support for self-organization types (homeowner associations, public associations) as partners of the Programme implementation.*

General management and funding of housing and community amenities are delegated to local executive bodies, which govern the majority of communal enterprises and housing and community amenities organizations. Amid national administrative and territorial system reform – to UTCs. Let us model the financial mechanism of housing and community amenities reform Programme in UTCs.

Financing of housing and community amenities in UTCs is provided in case of self-financing at the expense of community budget funds. Income taxes of housing and community amenities enterprises are put to local budgets. At the same time, local budget funds cover the losses of housing and community amenities enterprises and, if necessary, fund the construction of new facilities.

In the short run, the following options for the UTC budget are possible, namely: higher housing and community amenities debts may lead to stagnation (invariance) or lower budget profitability; profitability or reduction of housing and community amenities debts will ensure the budget revenue growth. In the long run, the further debts growth of housing and community amenities may lead to stagnation (revenue invariance), then to UTC incomes shortage and their bankruptcy.

Conclusions. *Based on the studied problems, the main goals of the current stage of the reformation process were set: to improve the quality of housing and community amenities services and management system, to build an effective system of market interaction between providers and consumers of housing and community amenities; to optimize the use of resources, real estate and housing infrastructure; to optimize price-making system for housing and community amenities services. In order to achieve the set goals, tree-based models were proposed: an oligopoly model of housing and community amenities providers; an oligopoly model of housing and community amenities consumers; finance management model for housing and community amenities using PPP mechanism; a model of the resource management information system; a model of the optimal price-making system in housing and community amenities. Parameters modelling of the reform Programme in housing and community amenities*

for different-sized local UTCs was made. The model of financial mechanism for the implementation of housing and community amenities reforms in UTC was proposed.

Keywords: reforms, united territorial communities (UTC), population self-organization (homeowner associations, public associations), reform programme, economic development.

JEL Classification: C53, H79, O10, R15

Актуальність теми дослідження. Об'єктивна необхідність та актуальність розробки концептуальних системних засад управління реформами житлово-комунального господарства як програмою обумовлена тим, що сучасний стан галузі характеризується збитковістю, потребує дотаційності, ресурсного забезпечення при високому рівні енергоспоживання. Серед проблем житлово-комунального господарства країни, що потребують оперативного вирішення, є управління фінансово-економічним станом, умовами і рівнем державної підтримки галузі, збереженням і утриманням житлового фонду, енергозаощадженням та ін.

Основні положення програмних засад реформування дозволять визначити основні напрями розвитку житлово-комунального господарства з подальшим виходом галузі із системної кризи та забезпечать умови ефективного функціонування. При цьому слід врахувати, що підвищення ефективності господарювання житлово-комунального комплексу країни має одночасно зростати за рівнем добробуту споживачів та якістю життя населення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах реформування адміністративно-територіального устрою та децентралізації влади в Україні потребують особливої уваги проблеми управління житлово-комунальним господарством, оскільки його утримання забезпечують місцеві органи державної влади та створені у процесі реформування об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними аспектами вирішення проблем розвитку ЖКГ займаються Запатріна І. В., Качала Т. М., Кизим М. О., Тищенко О. М., Поважний О. С. та ін. [1-3].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У сучасних умовах залишається актуальною проблема управління реформуванням житлово-комунального господарства. У зв'язку з цим виникає необхідність моделювання процесу управління регіональними програмами житлово-комунального господарства.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних засад, розроблення практичних заходів щодо управління програмою управління житлово-комунальним господарством з використанням можливостей моделювання. Досягнення поставленої мети роботи обумовило необхідність визначення і розв'язання таких завдань: сформулювати та обґрунтувати модель управління програмою реформування та економічним розвитком житлово-комунального господарства ОТГ в умовах децентралізації влади в Україні; сконструювати системний фінансово-стійкий алгоритм управління наданням житлово-комунальних послуг в ОТГ.

Метод та методологія проведення дослідження. У процесі проведення дослідження використані загальнонаукові (аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналітичне групування) та спеціальні (абстрагування, економіко-математичне моделювання і т. ін.) методи вивчення економічних явищ і процесів.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах децентралізації формування програми реформування ЖКГ необхідно здійснювати з урахуванням реалізації процесу децентралізації управління в Україні, започаткованого у 2014 році, що передбачає побудову нової моделі територіальної організації влади й адміністративно-територіального устрою. Базовою ланкою нового адміністративно-територіального устрою повинні стати об'єднані територіальні громади, які за нових умов організації влади, повинні будуть забезпечувати надання їх мешканцям житлово-комунальних послуг. Саме тому доцільно використати програмний підхід у процесі реформування ЖКГ на рівні об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Програма реформування ЖКГ (Програма) в ОТГ повинна передбачати удосконалення чинної системи управління підприємствами житлово-комунального господарства, розвиток ринкових відносин у галузі, зменшення витрат та втрат енергоносіїв у житлово-комунальному господарстві, проведення ефективної енергозберігаючої політики, підтримку розвитку різних форм самоорганізації населення (ОСББ, громадські об'єднання), як партнерів у реалізації Програми.

Мета Програми буде полягати у реалізації державної політики реформування житлово-комунального господарства на рівні ОТГ, здійснення заходів щодо підвищення ефективності та надійності його функціонування, забезпечення сталого розвитку для задоволення потреб населення і господарського комплексу в житлово-комунальних послугах відповідно до встановлених нормативів та стандартів, забезпечення стабільності роботи комунальних підприємств населених пунктів відповідно до їх функціональних призначень, виконання зобов'язань з виплати заробітної плати працівникам, забезпечення надійності та безпеки експлуатації будівель, споруд та інженерних мереж шляхом фінансової підтримки господарських суб'єктів які перебувають у комунальній власності територіальної громади.

Для виконання поставлених завдань необхідно розробити механізми стимулювання створення ОСББ, сприяти розвитку конкурентного середовища на ринку ЖКГ, залученню у житлово-комунальне господарство ОТГ інвестиційних надходжень, зокрема на засадах публічно-приватного партнерства для вирішення проблемних питань.

Доцільним є здійснення заходів Програми в таких сферах:

– утримання будинків, споруд і прибудинкових територій, у тому числі проведення реконструкції застарілого житлового фонду;

- надання послуг з вивезення побутових відходів;
- надання послуг у сфері обслуговування вуличного освітлення;
- надання послуг із централізованого водопостачання та водовідведення;
- ремонт приміщень, будинків, споруд;
- благоустрій населених пунктів;
- утримання й ремонт автомобільних доріг;
- утримання та ремонт внутрішніх та зовнішніх мереж;
- покращення благоустрою та поліпшення умов проживання громадян в приватному секторі;
- створення цивілізованої інфраструктури об'єктів комунального та соціального призначення;
- соціальна рівноправність мешканців приватного сектору та задоволення їх потреб у якісних послугах.

Основними завданнями Програми є:

- узгодження економічних інтересів держави та суб'єктів господарювання;
- стимулювання створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;
- створення умов для надійного і безпечного надання житлово-комунальних послуг за доступними цінами, які стимулюють енергозбереження;
- підвищення ефективності використання енергоносіїв та інших ресурсів, радикального зниження енергоємності виробництва, підвищення енергоефективності будинків, створення стимулів та умов для переходу економіки на раціональне використання та економне витрачання енергоресурсів;
- мінімізація техногенного впливу на навколишнє середовище і людину загалом;
- поліпшення якості управління житлом та комунальною інфраструктурою;
- стимулювання інноваційної, інвестиційної та енергозберігаючої активності суб'єктів господарювання;
- будівництво, ремонт, реконструкція вулично-дорожньої мережі;
- розроблення прозорого механізму формування цін і тарифів на продукцію та послуги підприємств, що проводять діяльність у житлово-комунальній сфері;
- стимулювання інвестиційного процесу та ефективного використання енергетичних і матеріальних ресурсів виробниками та споживачами послуг;
- залучення громадськості до процесів формування житлової політики та реформування житлово-комунального господарства;
- реалізація існуючих та розробка нових проектів з комплексного благоустрою територій населених пунктів в ОТГ.

Реалізація Програми дозволить:

- підвищити рівень і якість житлово-комунальних послуг, забезпечити надійну роботу інженерних систем життєзабезпечення;
- забезпечити господарську самостійність підприємств житлово-комунального господарства, їх відповідальність за якість обслуговування населення;
- зменшити нераціональні витрати матеріальних і енергетичних ресурсів, створити економічний механізм стимуляції економії паливно-енергетичних ресурсів;
- мінімізувати технологічний вплив ЖКГ на навколишнє середовище і людину загалом;
- залучити додаткові інвестиційні надходження на вирішення проблемних питань у житлово-комунальному господарстві;
- стимулювати розвиток ОСББ, створення ОСББ в будинках комунальної власності;
- розвивати конкурентне середовище на ринку житлово-комунальних послуг.

Конкретизувати Програму доцільно з урахуванням того, що ОТГ прийнято розподіляти на чотири основні групи за критерієм чисельності населення громади:

- Група 1 – ОТГ з чисельністю населення понад 15 тис жителів;
- Група 2 – ОТГ з чисельністю населення від 10 до 15 тис жителів;
- Група 3 – ОТГ з чисельністю населення від 5 до 10 тис жителів;
- Група 4 – ОТГ з чисельністю населення менше 5 тис жителів.

На рисунку 1 наведено модель системи управління ЖКГ різнорозмірних ОТГ.

У запропонованій моделі вважається, що на території ОТГ Групи 1 (з чисельністю населення до 5 тис осіб) наявні індивідуальні будинки та об'єкти комунальної власності. З урахуванням чисельності населення та того, що площа території таких ОТГ складає від 27 до 447 кв км доцільним буде створити одне комунальне підприємство з надання усіх ЖК послуг (благ): приватних (вододопостачання та водовідведення; тепло-; газо-; електропостачання; вивіз сміття та ТПВ) та публічних (зовнішнє освітлення; благоустрій та озеленення; утримання шляхів). Така монопольна структура управління наданням ЖК послуг може бути обґрунтована тим, що за такої незначної чисельності населення та обмеженості площі території створення додаткових підприємств непродуктивно збільшить управлінські витрати.

На території ОТГ Групи 2 та Групи 3 (з чисельністю населення від 5 до 10 тис осіб та від 10 до 15 тис осіб відповідно) наявні багатоквартирні будинки, індивідуальні будинки та об'єкти комунальної власності. З урахуванням більшої чисельності населення та того, що площа їх території складає від 35 до 1285 кв км доцільним буде забезпечити надання приватних благ окремими підприємствами (вододопостачання та водовідведення; тепло-; газо-; електропостачання; утримання будинків, прибудинкових територій та

внутрішньобудинкових мереж; вивіз сміття та ТПВ), а приватних (зовнішнє освітлення; благоустрій та озеленення; утримання шляхів; громадський транспорт) – одним комунальним підприємством. У таких ОТГ доцільність переваг створення монополії у наданні публічних благ зумовлене такими причинами: мінімізація витрат на апарат управління; централізація фінансових ресурсів ОТГ щодо надання послуг, що фінансують за рахунок бюджету ОТГ; оперативність у прийнятті рішень.

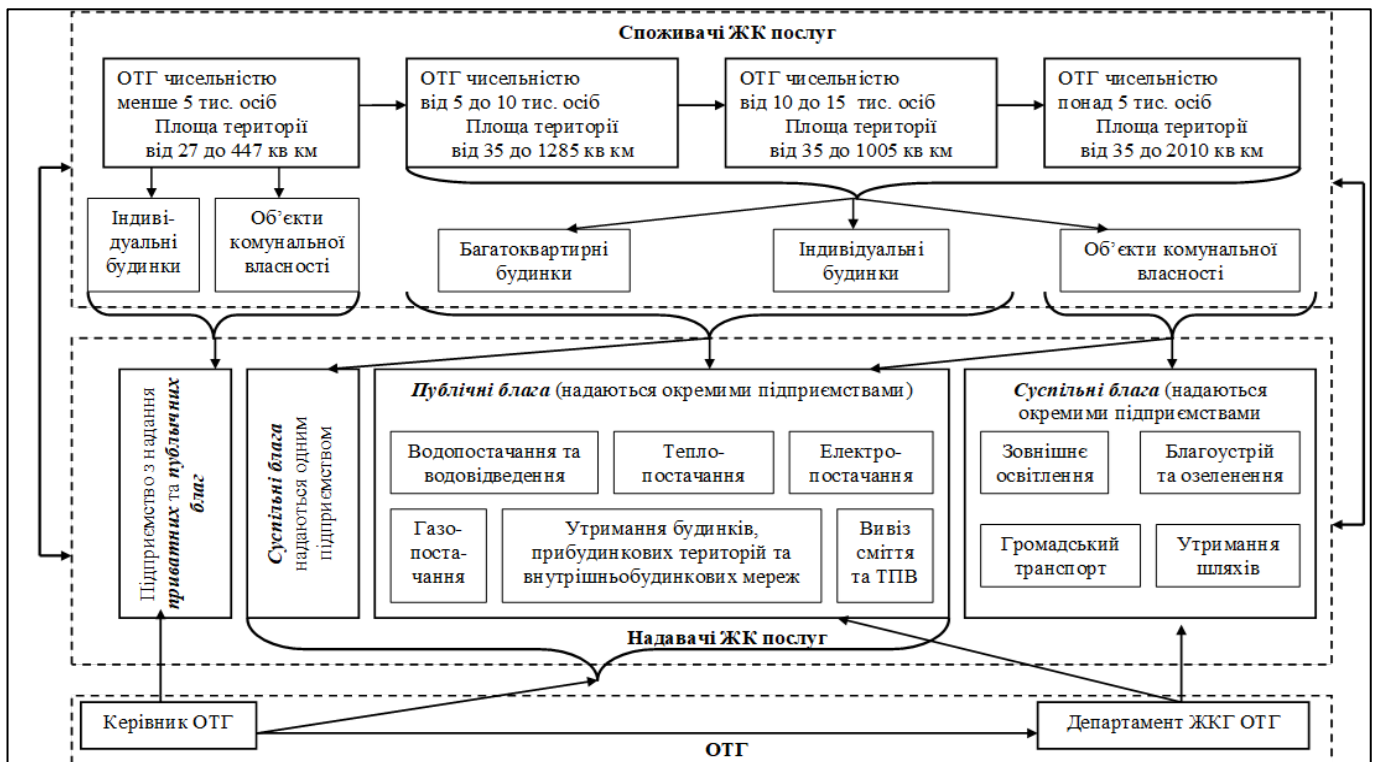

Рисунок 1. Модель системи управління ЖКГ різноманітних ОТГ

Щодо надання приватних благ, то внаслідок наявності багаточисельних різноманітних об'єктів (багатоквартирних будинків, об'єктів комунальної власності) для більшої чисельності населення та охоплюваної території, доцільним є створення окремих підприємств.

На території ОТГ Групи 1 (з чисельністю населення понад 15 тис осіб) та площею території від 35 до 2010 кв км доцільним буде створення окремих підприємств із надання кожного з видів як публічних, так і приватних благ.

Щодо системи управління комунальними підприємствами, то у ОТГ Групи 4 доцільно, щоб здійснювалось безпосереднє підпорядкування керівника комунального підприємства керівникові ОТГ (дворівнева структура управління). У ОТГ Груп 1, 2 та 3 доцільно створити відповідний департамент ЖКГ, керівник якого буде підпорядковуватись керівникові ОТГ (трирівнева структура управління).

Відповідно до офіційних статистичних даних станом на II півріччя 2018 року населення 665 ОТГ України за групами розподіляється таким чином: Група 1 – 33,4% від всього населення ОТГ; Група 2 – 22,7%; Група 3 – 28,5%; Група 4 – 15,4%. Отже переважна більшість населення ОТГ країни мешкає у ОТГ другої та третьої груп. Аналіз динаміки середньої чисельності населення однієї ОТГ показав, що у 2015 році це було 8720 осіб, у 2016 році – 8344 осіб; у 2017 – 8384 осіб; у 2018 році – 11334 осіб. Отже середня чисельність відповідає кількісним критеріям другої та третьої груп ОТГ. Саме тому у подальшому доцільно зосередити увагу на розробці програми реформування ЖКГ ОТГ Групи 2 та Групи 3.

На рисунку 2 наведена концептуальна еволюційна модель реформування ЖКГ в умовах ОТГ Груп 2 та 3.

У таких ОТГ наявні як централізовані, так і децентралізовані схеми надання ЖК послуг. Різними є розміри централізованих та децентралізованих мереж. Так, у водопостачанні та водовідведенні переважає централізоване надання послуг; у теплопостачанні – децентралізоване; у газо- та електропостачанні домінує централізоване. Різні рівні централізації надання послуг можливо вважати джерелом переходу від монополії у наданні цих послуг до дуополії.

У наданні послуг з утримання будинків, прибудинкових територій та внутрішньобудинкових мереж із самого початку можливо створити дуополію, оскільки на ринку надавачів цих послуг за чинним законодавством можуть функціонувати одночасно комунальні підприємства, управляючі компанії й управителі, а також ОСББ.

Щодо вивозу сміття та ТПВ, то надання цих послуг можливо здійснювати за двома варіантами. Перший – вивозити на сміттєзвалище або полігон ТПВ. Другий варіант – створення власних потужностей з переробки відходів. Отже наявні передумови створення олігополії у наданні цих послуг.

На рисунку 3 наведена концептуальна еволюційна модель реформування ЖКГ в ОТГ з чисельністю населення понад 15 тис осіб. У таких ОТГ доцільним є створення окремих підприємств з надання публічних та приватних благ з одночасним олігопольним характером надання цих послуг.

Для того, щоб забезпечити мешканців ОТГ водо-, тепло-, газо-, електропостачанням та водовідведенням необхідно утримувати як відповідні мережі на території ОТГ, так і мережі або розподільчі пункти, що забезпечують підведення відповідних ресурсів до території ОТГ.

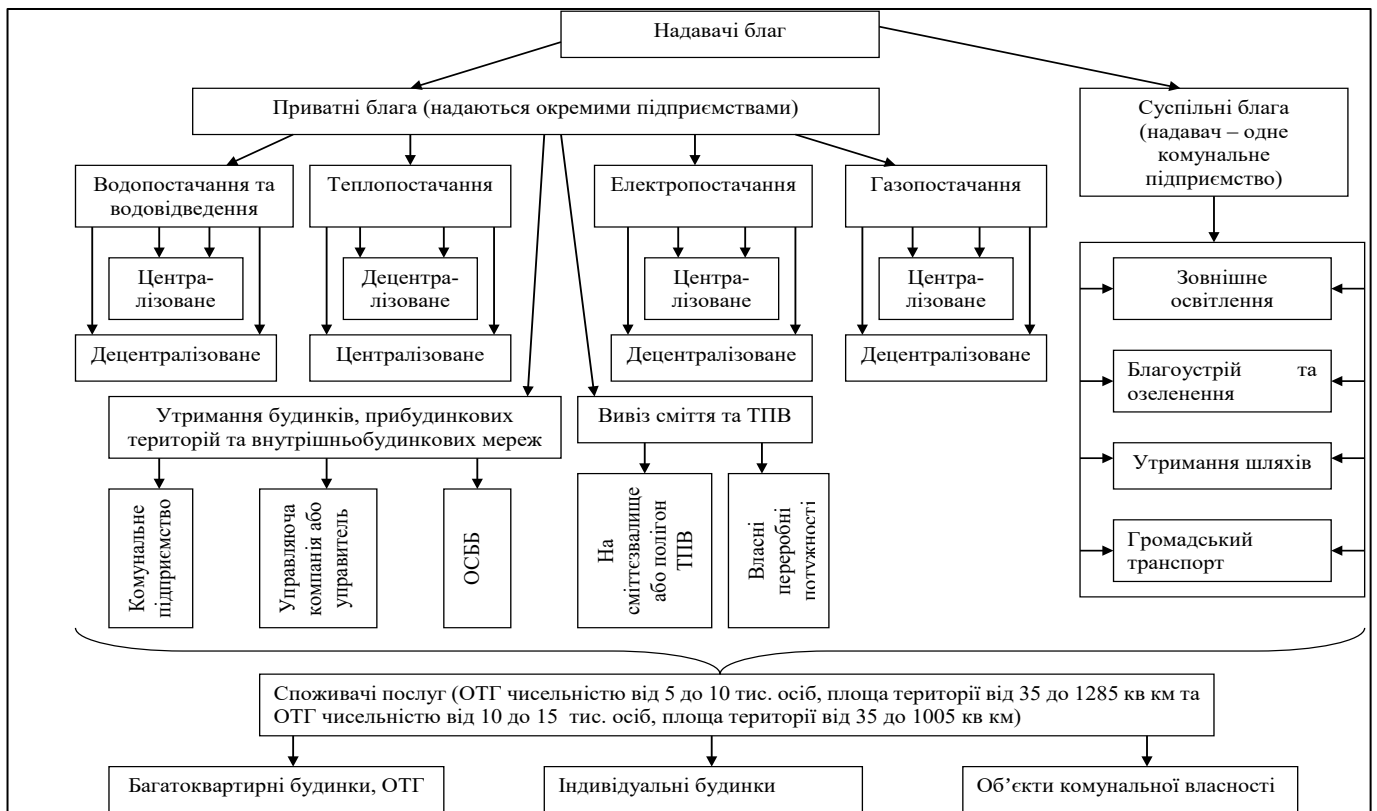

Рисунок 2. Концептуальна еволюційна модель реформування ЖКГ (дуополія)

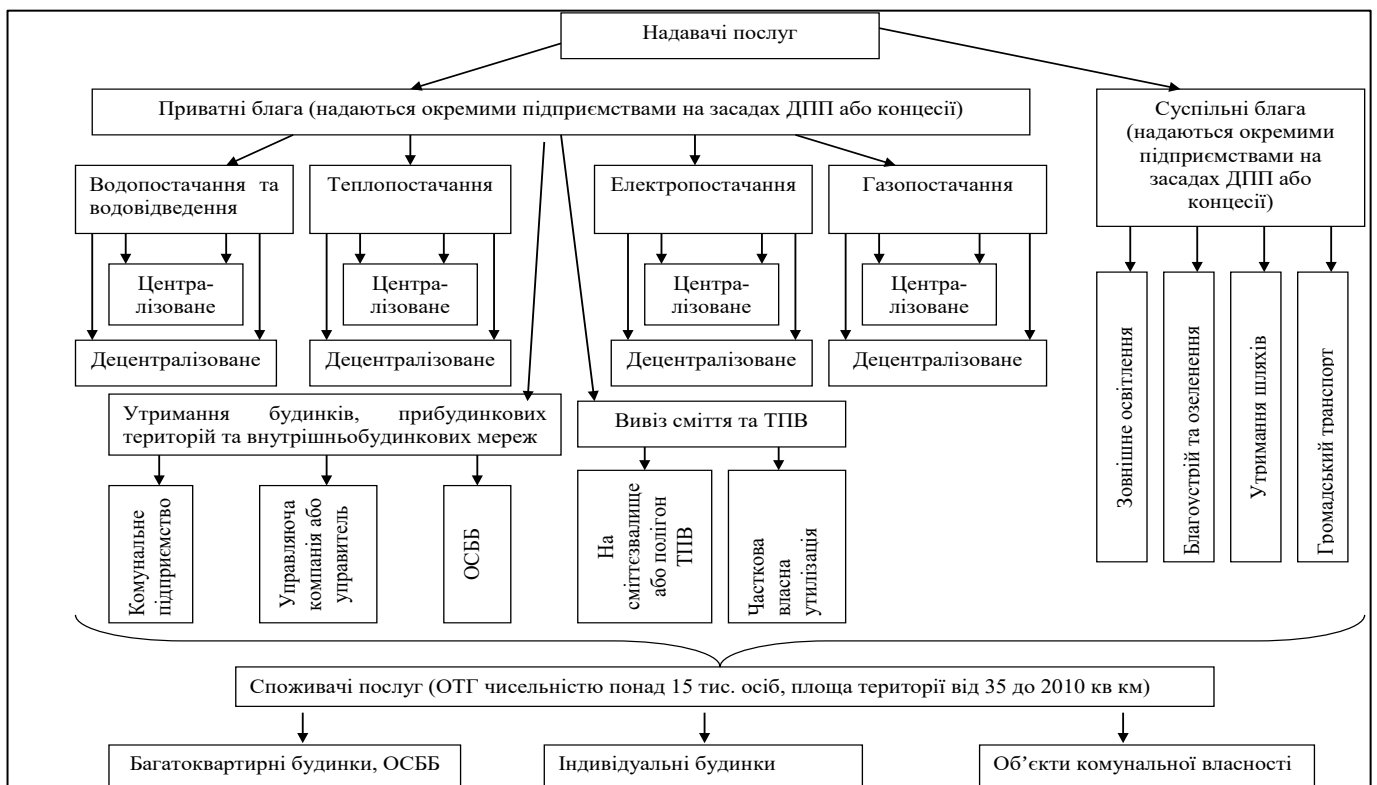

Рисунок 3. Концептуальна еволюційна модель реформування ЖКГ в ОТГ (олігополія)

На рисунках 4 та 5 наведені концептуальні моделі фінансування утримання мереж з надання основних ЖК послуг у ОТГ Групи 3 та 2.

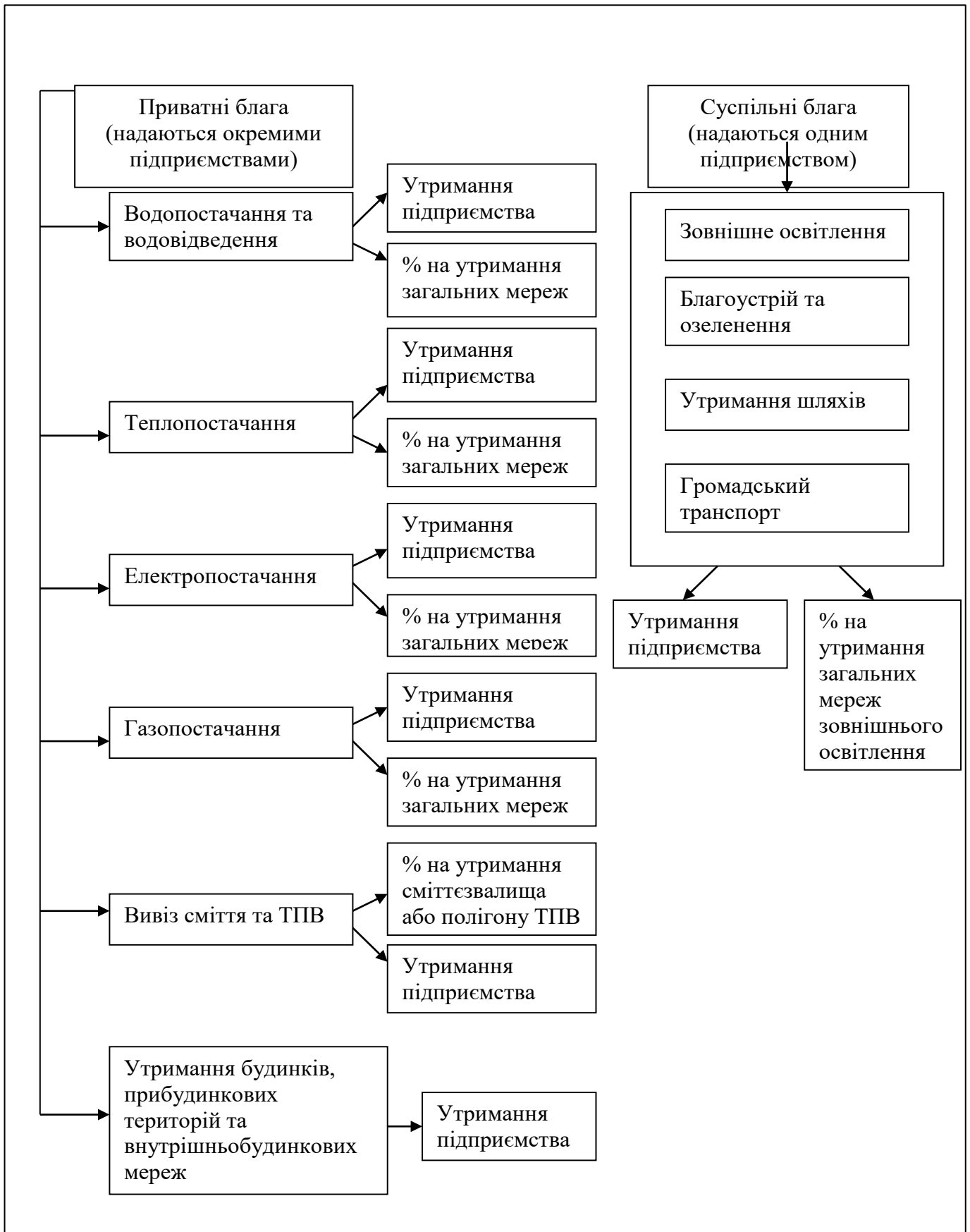

Рисунок 4. Концептуальна модель фінансування утримання мереж з надання основних ЖК послуг у ОТГ Групи 3

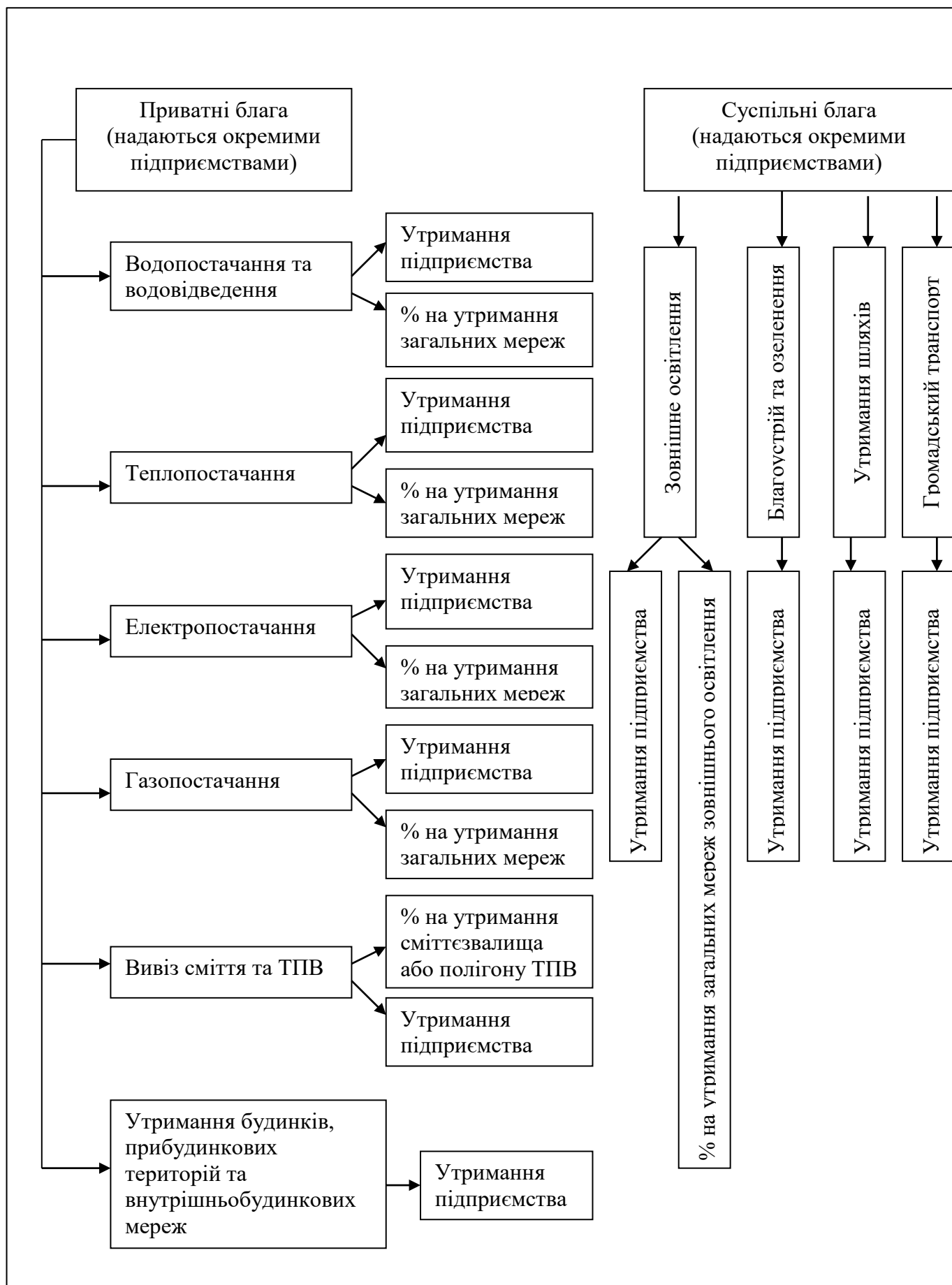

Рисунок 5. Концептуальна модель фінансування утримання мереж з надання основних ЖК послуг у ОТГ Групи 2

З урахуванням того, що загальне управління та фінансування ЖКГ покладене на місцеві органи виконавчої влади, яким підпорядкована більшість комунальних підприємств та житлово-експлуатаційних організацій, а в умовах реформування адміністративно-територіального устрою країни – на ОТГ, змодельуємо фінансовий механізм Програми реформування ЖКГ в ОТГ (рисунок 6).

Фінансування ЖКГ в ОТГ здійснюється за умови самофінансування за рахунок коштів бюджету громади. Податки з доходів підприємств ЖКГ зараховуються до місцевих бюджетів. В той же час, за рахунок коштів місцевих бюджетів покриваються збитки підприємств ЖКГ та за потреби фінансування будівництва нових об'єктів.

Проаналізуємо джерела формування фінансових ресурсів ОТГ та особливості механізму фінансування ЖКГ у ОТГ.

Бюджет ОТГ формується за рахунок власних, залучених та запозичених ресурсів.

Власні фінансові ресурси бюджетів ОТГ формуються за рахунок доходів. Основним джерелом доходів є фінансовий результат від основної (операційної) діяльності. Додатковий дохід (від неосновної діяльності) можливо отримати від використання нерухомості та інфраструктурних об'єктів на умовах концесії. В разі, якщо індекс податкоспроможності ОТГ вищий за середній по країні, передбачене вилучення коштів у вигляді реверсної дотації.

Запозичені ресурси – фінансові ресурси, отримані на оплатній основі. Ними можуть бути кредити, ресурси, отримані на фондовому ринку (цінні папери) і т. ін.

Залучені ресурси – фінансові ресурси, отримані на певний час на безоплатній основі. В якості таких ресурсів для ОТГ можливо вважати кошти у вигляді субсидій, субвенцій, дотацій (зокрема на розвиток інфраструктури), а також кошти державних та приватних інвесторів. Крім того, можливим є отримання базової дотації в разі, якщо індекс податкоспроможності ОТГ менший за середнє значення у країні.

Фінанси ОТГ можуть перебувати у трьох станах: приріст бюджету, його стагнація або від'ємна динаміка.

В разі приросту доходів ОТГ існує три джерела фінансових ресурсів: власні, залучені та запозичені. Вони можуть бути використані для фінансування процесу реформування ЖКГ у ОТГ. Загрозу для ОТГ (внутрішні виклики), у цьому випадку, створюють можливі збитки ЖКГ та вилучення у Державний бюджет реверсної дотації.

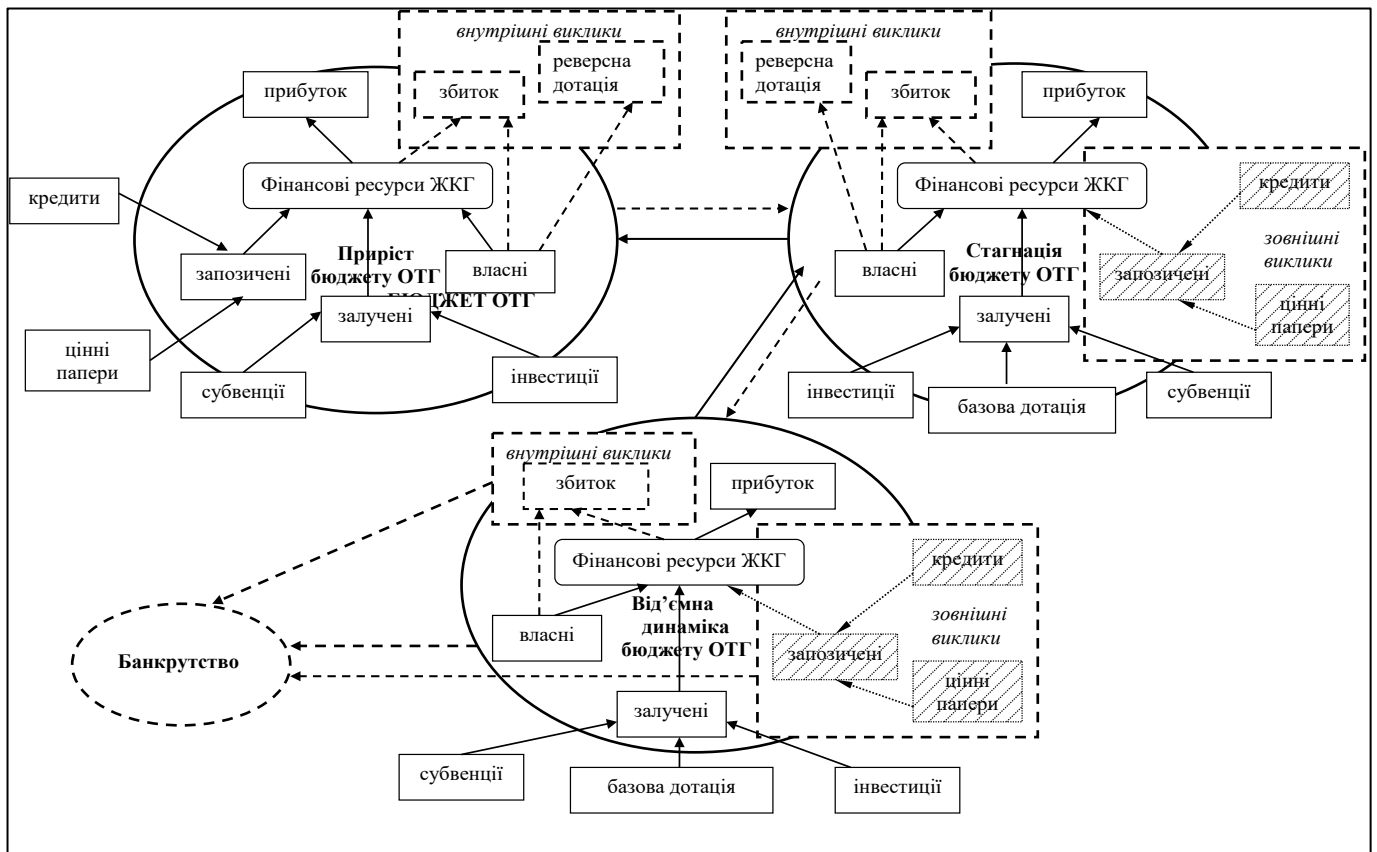

Рисунок 6. Моделювання фінансового механізму управління Програмою реформування ЖКГ в ОТГ

У короткостроковій перспективі можливі такі варіанти розвитку бюджету ОТГ, а саме: збільшення боргів ЖКГ може призвести до стану стагнації (незмінності) або зниження дохідності бюджету; прибутковість або зменшення боргів ЖКГ забезпечить зростання дохідної частини бюджету. У довготривалій перспективі подальше зростання боргів ЖКГ може призвести до стану стагнації (незмінності доходів), потім до зменшення доходів та стану банкрутства ОТГ.

В разі управління стагнующим бюджетом ОТГ доцільним є використання двох джерел фінансових ресурсів: власних та залучених. У цьому випадку ОТГ з однаковою ймовірністю можуть отримувати як базову дотацію, так і віддавати до Державного бюджету власні ресурси у вигляді реверсної дотації. Усі зазначені ресурси ОТГ можуть бути використані для фінансування процесу реформування ЖКГ у ОТГ. Загрозу для ОТГ (внутрішні виклики), у цьому випадку, створюють можливі збитки ЖКГ та вилучення у Державний бюджет реверсної дотації. За стагнующого бюджету ОТГ недоцільно використовувати запозичені ресурси, оскільки вони є додатковими витратами у вигляді відсотків за користування. В умовах стагнующого бюджету додаткові витрати можуть негативно вплинути на фінансовий стан ОТГ – погіршити його у бік від'ємної динаміки.

При стагнующому (незмінному) рівні зростання доходів бюджету у короткотривалому періоді можливі два варіанти результатів: за умови збільшення боргів ЖКГ знижуються доходи бюджету, за умови зменшення боргів ЖКГ – збільшується дохідна частина бюджету. У довготривалій перспективі подальше зростання боргів ЖКГ може призвести до зменшення доходів та стану банкрутства ОТГ.

В разі від'ємної динаміки доходів ОТГ доцільним є використання двох джерел фінансових ресурсів: власних та залучених. Але слід зауважити, що на певному етапі розвитку власних ресурсів можлива їх нестача для фінансування ЖКГ. Додатковим джерелом доходів, у цьому випадку, може бути базова дотація. Залучені ресурси ОТГ можуть бути використані для фінансування процесу реформування ЖКГ у ОТГ, але недостатній рівень забезпеченості власними ресурсами створює загрозу для успішності реформ, оскільки, як правило, залучених ресурсів виявляється недостатньо. Загрозу для ОТГ (внутрішні виклики), у цьому випадку, створюють можливі збитки ЖКГ. За від'ємної динаміки доходів бюджету ОТГ недоцільно використовувати запозичені ресурси, оскільки це пов'язано із додатковими витратами у вигляді відсотків за користування. Додаткові витрати можуть бути критичними для бюджету, що зменшується.

Найбільш нестабільною є ситуація бюджету у стані від'ємної динаміки доходів, оскільки вже у короткостроковій перспективі в разі збільшення боргів ЖКГ високим є ризик настання банкрутства ОТГ. В разі зменшення боргів ЖКГ можливим є перехід у стан стагнації подальшою перспективою переходу до стану зростання доходів бюджету ОТГ.

У ситуації наявності збитків підприємств ЖКГ, фактично зростають борги цих підприємств перед бюджетом ОТГ. Це, у свою чергу, створює загрозу для фінансової стійкості ОТГ, та процесу децентралізації, оскільки кожного року з їх дохідної частини вилучаються кошти, які витрачаються непродуктивно – на покриття збитків ЖКГ. У разі системного характеру такі непродуктивні витрати коштів місцевих бюджетів та бюджетів ОТГ можуть призвести до бюджетного дефіциту.

Таким чином, модель динаміки боргу ЖКГ одночасно є моделлю додаткового боргового фінансового навантаження на бюджет ОТГ.

Розмір боргу підприємств ЖКГ, що не створює загрози фінансовій стабільності органів місцевого самоврядування, залежить від динаміки реальних доходів бюджету.

Запропонована модель програми реформування ЖКГ в ОТГ передбачає наявність боргів підприємств ЖКГ. Саме тому модель управління фінансовими ресурсами ЖКГ має враховувати, що власних ресурсів підприємствам ЖКГ недостатньо для покриття існуючих боргів і фінансова підтримка реформ за рахунок зовнішніх джерел фінансування необхідна.

Висновки. На основі досліджених проблем сформульовані основні цілі сучасного етапу реформаційного процесу: вдосконалення якості послуг і системи управління ЖКГ та створення ефективної системи ринкової взаємодії надавачів та споживачів ЖК послуг; оптимізація використання ресурсів, нерухомості та інфраструктури ЖКГ; оптимізація системи ціноутворення у ЖКГ. З метою досягнення поставлених цілей запропоноване дерево моделей: модель створення олігополії надавачів ЖК послуг; модель олігополії споживачів ЖК послуг; модель управління фінансуванням ЖКГ з використанням механізму ДПП; модель інформаційної системи управління ресурсами; модель оптимальної системи ціноутворення у ЖКГ. Проведене моделювання параметрів Програми реформування житлово-комунального господарства в різнорозмірних ОТГ. Запропонована модель фінансового механізму здійснення реформ ЖКГ в ОТГ.

Список використаних джерел

1. Запатрина И. В. *Жилищно-коммунальная инфраструктура: реформы и система их финансового обеспечения: монография.* Киев.: Ин-т эк-ки и прогнозир., 2010. 336 с.
2. *Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: монографія* / О. М. Тищенко та ін. Харків, ВД «ІНЖЕК», 2008. 368 с.
3. *Наукові засади реформування і розвитку житлово-комунального господарства: монографія* / О. С. Поважний та ін. Черкаси: Брама-Україна, ЧДТУ, 2011. 436 с.

References

1. Zapatryna Y. V. (2010). *Zhylyshchno-kommunalnaiay infrastruktura: reformy y systemay fynansovoho obespecheniya [Housing and communal infrastructure: reforms and the system of their financial support]: monohrafiya.* Kyev.: Yn-t ek-ky y prohnozyr., 336 s.
2. Tyshchenkotain O. M. (2008). *Reformuvannia zhytlovo-komunalnoho hospodarstva: teoriia, praktyka, perspektyvy [Reforming the housing and communal economy: theory, practice, perspectives]: monohrafiia.* Kharkiv, VD «INZHEK», 368 s.

3. Povazhnyitain O. S. (2011). *Naukovi zasady reformuvannia i rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva [Scientific planting of the reformation and development of the housing and communal state]: monohrafiia*. Cherkasy: Brama-Ukraina, ChDTU, 436 s.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Горошкова Лідія Анатоліївна, д.е.н., доцент, академік Академії економічних наук України, професор кафедри екології Національного університету «Києво-Могилянська академія», вул. Григорія Сковороди, 2, Київ 04655, Україна, e-mail: goroshkova69@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7142-4308>

Researcher ID: D-6527-2019

Карбівничий Іван Олексійович, м.н.с. Науково-дослідної лабораторії «Науки про Землю» Національного університету «Києво-Могилянська академія», вул. Григорія Сковороди, 2, Київ 04655, Україна, e-mail: ivan.karbivnichii@gmail.com

Маслова Оксана Володимирівна, к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, вул. Леваневського, 52/4, Біла Церква, Київська обл., 09100, Україна

e-mail: maslovaoksana899@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Horoshkova Lidiia, D. Sc. In Economics, Professor of the Department of Environmental Studies, National university of «Kyiv-Mohyla academy», 2 Skovorodyvul., Kyiv 04070, Ukraine, e-mail: goroshkova69@gmail.com

Karbivnychiy Ivan, junior researcher of the Scientific Research Laboratory «Earth Sciences», National university of «Kyiv-Mohyla academy», 2 Skovorodyvul., Kyiv 04070, Ukraine, e-mail: roman.karbivnichii@gmail.com

Maslova Oksana, Ph.D.-M.Sc., associate professor, head of the Department of Learning Technologies, Occupational Safety and Design of the Belotserk Institute of Continuing Professional Education, str. Levanevsky, 52/4, BilaTserkva, Kyiv region, 09100, Ukraine, e-mail: maslovaoksana899@gmail.com

УДК 658.5

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-55-40-47>

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ОЦІНКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Качан Т. В.
Мисюра О. М.

Актуальність теми дослідження. Кризові та швидкозмінні умови зовнішнього середовища створюють перед підприємствами нові виклики та завдання. Конкурентоспроможність підприємства на будь-якому ринку напряду залежить від ресурсного забезпечення його діяльності та створеної системи управління. Актуалізація проблеми ресурсного забезпечення діяльності підприємства визначається обмеженістю ресурсів та їх великою вартістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ресурсного забезпечення діяльності підприємства досліджувало багато науковців, зокрема Л. Абалкін, Т. Безверхнюк, Н. Богацька, І. Вовк, Р. Грант, Ю. Дерев'янко, Р. Квасницька, О. Кремінь, К. Кузнєцова, А. Мельник, Л. Мельник, В. Новицький, А. Полянська, К. Прохалада, І. Стец, М. Французова, А. Чорна, О. Шаманська та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість досліджень теоретичні аспекти ресурсного забезпечення діяльності підприємства є дискусійними і потребують подальшого дослідження. Щоб забезпечити планові фінансові результати підприємство має мати у наявності відповідне ресурсне забезпечення його діяльності. Тому підприємства в повному обсязі використовують власні ресурси і разом з тим шукають альтернативні ресурси, які в кінцевому результаті забезпечать досягнення економічного, соціального, екологічного, інноваційного ефекту.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є: поглибити розуміння теоретичних основ ресурсного забезпечення виробництва; узагальнивши наявні підходи виділити існуючі види ресурсів; узагальнивши наявні підходи запропонувати класифікацію видів ресурсів; запропонувати систему оцінки ефективності управління забезпечення підприємства ресурсами.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, структурування, синтезу та ін.

Викладення основного матеріалу. У статті розглянуто теоретичні підходи щодо визначення ресурсного потенціалу соціально-економічних систем. Подано еволюцію наукових поглядів на категорію